

An Entrepreneurship-Oriented Analysis of Elementary School Textbooks: A Combined Approach Using Content Analysis and Shannon Entropy

Zeinab Shiri¹ | Nematollah Shiri^{✉2}

1. Expert of Elementary Education, Organization of Education in Darrehshar Cunt, DarrehShahr, Iran.
E-mail: zeinabshiri2019@gmail.com
2. Department of Entrepreneurship and Rural Development, Faculty of Literature and Humanities, Ilam University, Ilam, Iran.
(Corresponding Author). E-mail: n.shiri@ilam.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 10 Dec 2024

Received in revised form:
09 Apr 2025

Accepted: 09 Apr 2025

Available online: 09 Apr 2025

Keywords:

Entrepreneurship
Education,
Elementary Education,
Entrepreneurial Traits,
Entrepreneurial Education
System.

The current study investigates the degree to which fifth-grade elementary school textbooks promote entrepreneurial traits among students. Employing a mixed-methods, applied, and descriptive-survey design, the research adopts conventional content analysis for the qualitative assessment of entrepreneurial elements within the textbooks, while the quantitative dimension utilizes Shannon entropy to rank these components effectively. Data processing was conducted using Microsoft Excel 2013. The findings indicate that the textbooks do address various entrepreneurial components, including creativity and innovation, achievement motivation, risk-taking, responsibility, tolerance for ambiguity, independence, and an internal locus of control. Notably, there were significant variances in the emphasis placed on these components across different textbooks. Mathematics and science textbooks exhibited a stronger focus on entrepreneurship, contrasting with Quran and writing textbooks, which allocated minimal attention to these themes. Furthermore, components such as creativity and innovation, independence, and tolerance for ambiguity received greater emphasis, while achievement motivation, internal locus of control, and risk-taking were relatively underrepresented. In light of the critical need to prepare students for a dynamic job market and the imperative to foster entrepreneurial capabilities, this study advocates for a strategic redesign of the educational framework. This realignment necessitates a systematic revision of curricular and extracurricular content to prioritize the cultivation of entrepreneurial traits, thereby equipping students for a future characterized by creativity and independence.

Education and Management of Entrepreneurship, 2025, Vol. 4, No. 1, pp 47-68

Cite this article: Shiri, Z., & Shiri, N. (2025). An Entrepreneurship-Oriented Analysis of Elementary School Textbooks: A Combined Approach Using Content Analysis and Shannon Entropy. *Education and Management of Entrepreneurship*, 4(1), 47-68. doi: 10.22126/eme.2025.11495.1131 (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2025.11495.1131>

Publisher: Razi University

Extended Abstract**Introduction**

In the context of the rapidly transforming economic, social, and technological landscape, education emerges as a fundamental pillar of sustainable development, significantly contributing to the empowerment of societies and equipping future generations to tackle global challenges. Within this framework, the significance of entrepreneurship education has escalated, positioning itself as an essential mechanism for human capital development, job creation, and enhancing national competitiveness. Empirical research underscores that entrepreneurship is indeed a learnable skill set, suggesting that targeted interventions and training from an early age can effectively instill entrepreneurial traits and competencies in children and adolescents. Schools have a unique opportunity to play a crucial role in this process, acting not only as educational institutions but also as nurturing environments conducive to fostering creativity, bolstering self-esteem, identifying individual talents, and developing both personal and social skills. Given that textbooks are the cornerstone of Iran's educational system—serving as the primary learning resources for students—conducting a content analysis of these materials in relation to their emphasis on entrepreneurship is of paramount importance. In this regard, the current research aims to analyze the extent to which fifth-grade elementary education textbooks in Iran address entrepreneurial characteristics, thereby shedding light on the integration of entrepreneurship education within the curriculum.

Research Method

This study adopts an applied research framework and utilizes a descriptive-survey methodology for data collection, integrating a mixed-methods approach executed in two sequential phases. The initial phase focused on a content analysis of fifth-grade elementary school textbooks from the 2021–2022 academic year. The analysis encompassed a comprehensive range of materials, including Quran, Heavenly Gifts (Hedayeh Asemani), Persian Language, Persian Writing, Mathematics, Social Studies, Experimental Sciences, Quran Education, and the Mathematics Workbook. The unit of analysis encompassed all textual components present in these textbooks—specifically, written passages, images, questions, exercises, and activities. Coding of the content was structured around a predetermined set of entrepreneurial components identified in the theoretical literature, which includes seven critical dimensions: creativity and innovation, achievement motivation, risk-taking, responsibility, need for independence, tolerance for ambiguity, and internal locus of control. In the subsequent phase, Shannon's entropy method—a robust multi-criteria decision-making (MCDM) technique—was employed to prioritize the identified entrepreneurial components. Data analysis was facilitated using Microsoft Excel 2013. This method allows for the computation of each component's relative importance (or importance coefficient) by measuring data dispersion. Steps in the implementation included normalizing the data, calculating entropy for each indicator, assessing the information content, and finally deriving the weighted importance for each component.

Results and Discussion

The content analysis of fifth-grade elementary textbooks yielded a total of 1,346 instances reflecting entrepreneurial themes within the reviewed materials. The theme of 'creativity and innovation' emerged as the most predominant, with 428 occurrences, followed by 'responsibility' at 252 instances and 'tolerance for ambiguity' with 189 instances. In contrast, 'risk-taking' and 'need for independence' were comparatively underrepresented, with 112 and 121 instances, respectively. These results highlight a notable imbalance in the representation of entrepreneurial components, indicating that some dimensions are

disproportionately emphasized over others. A deeper examination of these themes across specific textbooks revealed that 'Mathematics' and 'Experimental Sciences' collectively accounted for 356 instances, while themes were least represented in 'Quran' (26 instances) and 'Persian Writing' (32 instances). To further analyze the significance of these components, Shannon's entropy technique was applied to ascertain the relative weights and rankings. The analysis assigned the highest weight of 0.348 to 'creativity and innovation,' securing the top rank. 'Need for independence' and 'tolerance for ambiguity' were ranked second and third, with weights of 0.189 and 0.173, respectively. In contrast, 'achievement motivation' (0.042) and 'internal locus of control' (0.069) were identified as the least significant components within the context of entrepreneurial themes in the examined textbooks.

Conclusion and Recommendations

The results of this study indicate that while some entrepreneurial components receive moderate attention in fifth-grade elementary school textbooks, this attention is not evenly distributed. The predominant emphasis on components such as creativity and innovation, coupled with the relative neglect of critical elements like risk-taking, achievement motivation, and internal locus of control, may lead to the development of a generation with incomplete entrepreneurial competencies. This is particularly concerning given that entrepreneurship, as a multidimensional capability, requires the simultaneous cultivation of a comprehensive set of skills and attitudes. To address these findings, we recommend that educational policymakers and curriculum developers adopt a more balanced and inclusive approach when revising textbook content, ensuring comprehensive coverage of all essential entrepreneurial dimensions. Furthermore, targeted teacher training programs should be implemented to enhance educators' understanding of entrepreneurial concepts and promote the use of active learning methodologies. These measures would significantly contribute to fostering a robust entrepreneurial culture in elementary education.

تحلیل کارآفرینی محور کتاب‌های درسی ابتدایی بر پایه روش ترکیبی تحلیل محتوا و آنتروپی شانون

زینب شیرینی^۱ | نعمت‌اله شیرینی^۲

۱. کارشناس آموزش ابتدایی، اداره آموزش و پرورش شهرستان دره‌شهر، دره‌شهر، ایران.

رایانامه: zeinabshiri2019@gmail.com

۲. گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

(نویسنده مسئول). رایانامه: n.shiri@ilam.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله علمی - پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

دسترسی آنلاین: ۱۴۰۴/۰۱/۲۰

کلیدواژه‌ها:

آموزش کارآفرینی،

آموزش ابتدایی،

صفات کارآفرینانه،

نظام آموزشی کارآفرینانه.

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان توجه کتب درسی پایه پنجم ابتدایی به پرورش ویژگی‌های کارآفرینانه دانش‌آموزان انجام شد. این مطالعه با رویکرد آمیخته، کاربردی و توصیفی-پیمایشی طراحی شد. در بخش کیفی، از تحلیل محتوای عرفی برای شناسایی مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب درسی استفاده شد و در بخش کمی، تکنیک آنتروپی شانون برای اولویت‌بندی این مؤلفه‌ها به کار رفت. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اکسل نسخه ۲۰۱۳ تحلیل شدند. نتایج نشان داد که کتب پایه پنجم به مؤلفه‌های کارآفرینی شامل خلاقیت و نوآوری، انگیزه پیشرفت، ریسک‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، تحمل ابهام، استقلال‌طلبی و مرکز کنترل درونی توجه دارند. با این حال، تفاوت‌هایی در میزان توجه به این مؤلفه‌ها در کتاب‌های مختلف مشاهده شد. کتاب‌های ریاضی و علوم بیشترین توجه را به کارآفرینی داشتند، در حالی که کتاب‌های قرآن و نگارش کمترین توجه را نشان دادند. همچنین، مؤلفه‌های خلاقیت و نوآوری، استقلال‌طلبی و تحمل ابهام بیش از سایر مؤلفه‌ها مورد تأکید قرار داشتند، در حالی که انگیزه پیشرفت، مرکز کنترل درونی و ریسک‌پذیری کمتر مورد توجه بودند. با توجه به اهمیت آماده‌سازی دانش‌آموزان برای بازار کار و ضرورت ترویج کارآفرینی، این پژوهش پیشنهاد می‌دهد که نظام آموزش و پرورش با رویکردی کارآفرینانه بازطراحی شود. این رهیافت مستلزم بازنگری محتوای برنامه‌های درسی و غیر درسی با تأکید بر پرورش ویژگی‌های کارآفرینانه است تا دانش‌آموزان برای آینده‌ای خلاق و مستقل آماده شوند.

آموزش و مدیریت کارآفرینی، دوره ۴، شماره ۱، سال ۱۴۰۴، صفحات ۶۸-۴۷

استناد: شیرینی، زینب؛ شیرینی، نعمت‌اله (۱۴۰۴). تحلیل کارآفرینی محور کتاب‌های درسی ابتدایی بر پایه روش ترکیبی تحلیل محتوا و آنتروپی شانون.

آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۴(۱)، ۴۷-۶۸. doi: 10.22126/eme.2025.11495.1131

© نویسندگان

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2025.11495.1131>

ناشر: دانشگاه رازی

مقدمه

دستیابی به توسعه یکپارچه سرزمین، در تمام ابعاد و مؤلفه‌های آن ضرورت توجه هرچه بیشتر به مسئله آموزش را نمایان می‌سازد (صبا و همکاران، ۱۴۰۲). نظام آموزشی کشور، به‌عنوان نهادی با توانمندی غیر قابل انکار در تألیف ادبیات رشد و شکوفایی جامعه، نقش حیاتی در تعیین وضعیت عمومی هر جامعه دارد. بر این اساس، اتخاذ سیاست‌های توسعه‌محور، محصول فهم عمیق از اهمیت و رسالت آموزش و پرورش است. محتوای آموزشی که افراد در معرض آن قرار می‌گیرند و بخش مهمی از فرایند جامعه‌پذیری خود را از طریق آن تجربه می‌کنند، اثرات بسیار زیادی در وضعیت حال و آینده کشور به دنبال خواهد داشت (شارما و دانسانا، ۲۰۲۳). در این میان، توسعه توانمندی‌های کارآفرینی دانش‌آموزان، چه به‌عنوان یک روش آموزشی و چه سیاست بنیادی، ماهیت توسعه‌یافتگی جامعه را در بازه‌های زمانی میان‌مدت و بلندمدت تعیین می‌کند (احمدپور کریم‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۱).

دنیای امروز، دنیای تحولات سریع و نوآوری‌های بی‌وقفه است و کارآفرینی به‌عنوان نیروی محرکه پیشرفت و توسعه، نقشی کلیدی ایفا می‌کند (نادری، ۱۴۰۳). کارآفرینی، استراتژی مواجهه با تغییرات سریع اقتصادی و راه‌حلی برای توسعه اقتصادی کشورهاست. کارآفرینان با ایده‌های خلاقانه و جسورانه خود، مرزهای دانش و فناوری را جابه‌جا کرده و با ایجاد کسب‌وکارهای نوین، به حل چالش‌های جامعه و ارتقای سطح زندگی افراد کمک می‌کنند. کارآفرینی پدیده‌ای چندوجهی است که تعاریف گوناگونی از آن ارائه شده است. طبق گفته نایاک و همکاران^۲ (۲۰۲۳)، کارآفرینی عبارت است از روحیه، نگرش، رفتار و توانایی فرد برای مدیریت کسب‌وکار یا فعالیت‌هایی که منجر به تلاش برای یافتن و اجرای روش‌های جدید کار و محصولات جدید به‌منظور ارائه بهتر می‌شود. سکوندو و همکاران^۳ (۲۰۲۱) نیز کارآفرینی را به معنای توانایی فرد برای تبدیل ایده‌ها به عمل و شامل خلاقیت، نوآوری، ریسک‌پذیری و توانایی برنامه‌ریزی و مدیریت پروژه‌ها به‌منظور دستیابی به اهداف می‌دانند. همچنین، دورجی^۴ (۲۰۲۱) کارآفرینی را به طراحی یک کسب‌وکار به‌صورت ارائه محصول یا خدمات تعریف می‌کند.

مطالعات متعدد نشان داده‌اند که کارآفرینی یک ویژگی اکتسابی و قابل آموزش و یادگیری است (بهمنی و همکاران، ۱۳۹۸). در محیط‌های امروزی با توسعه سریع فناوری‌های جدید و پیچیدگی‌های جامعه، کارآفرینی به‌عنوان یک شایستگی مرتبط ظاهر می‌شود که باید در تمام مقاطع تحصیلی و رشته‌های مختلف آموزش داده شود (ندو،^۵ ۲۰۲۱). نظام‌های آموزشی جهان برای توسعه و رشد اقتصادی خود بر آموزش کارآفرینی تمرکز کرده‌اند (احمدپور داریانی و مقیمی، ۱۳۹۸؛ صفایی و همکاران، ۱۳۸۶). آموزش کارآفرینی به افراد کمک می‌کند تا مبتکر و مسئولیت‌پذیر باشند و در آینده در توسعه اقتصادی کشورشان سهیم باشند (ملکی و همکاران، ۱۴۰۳؛ رجایی لاری و همکاران، ۱۴۰۳). همچنین، موجب ایجاد انگیزه در افراد برای شروع کسب‌وکار می‌شود (سلطانی و مهربانی، ۱۳۹۹)؛ بنابراین باید بسترها و شرایط لازم برای آموزش کارآفرینی مهیا شود.

یکی از مهم‌ترین راه‌های یاددهی - یادگیری کارآفرینی، نظام آموزش رسمی است. مدرسه نهادی است که دانش‌آموزان تقریباً یک‌سوم از روز خود را در آنجا می‌گذرانند؛ بنابراین، نقش مهمی در هدایت به‌سمت مسیر شغلی درست آنان در آینده ایفا می‌کند (طغرابی و همکاران، ۱۳۹۸). آموزش کارآفرینی در مدارس موجب ترویج فرهنگ کارآفرینی و تأثیر در نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به کارآفرینی می‌گردد (ساعی مهربان، ۱۴۰۳؛ احمدپور

1. Sharma & Dansana
2. Nayak et al.
3. Secundo et al.
4. Dorji
5. Ndou

کریم‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۱). آموزش کارآفرینی می‌تواند با رشد روحیه کارآفرینی، دانش‌آموزان را در ایجاد راهی مستقل حمایت کند (میکو و کنگو^۱، ۲۰۲۳). آموزش کارآفرینی در مدارس باید به‌گونه‌ای باشد تا دانش‌آموزان از فرصت‌های شغلی گوناگون آگاه شوند و به‌سمت خوداستقلال و خوداشتغالی پیش روند (آدنوگا و آیودل^۲، ۲۰۱۳). طبق مطالعه مون هورینگو و همکاران^۳ (۲۰۱۸) اجرای برنامه‌های آموزش کارآفرینی در میان دانش‌آموزان در تقویت شایستگی‌های کارآفرینی مؤثر است. در یک مطالعه که روی دانش‌آموزان دختر دبیرستانی انجام شد، دانش‌آموزان ۱۴ تا ۱۶ ساله را تحت آموزش برنامه‌های کارآفرینی قرار دادند و در نهایت دیدند که به‌طور قابل ملاحظه‌ای قصد کارآفرینی آن‌ها افزایش یافته است (شاهین^۴ و همکاران، ۲۰۲۱). رودریگز و لیبر^۵ (۲۰۲۰) در مطالعه خود نشان داد که آموزش کارآفرینی در دانش‌آموزان در افزایش ذهنیت کارآفرینی به‌ویژه در ارتباطات و همکاری، شناسایی فرصت‌ها، تفکر انتقادی و حل مسئله تأثیر بسزایی دارد. این در حالی است که نتایج بررسی‌های مختلف حاکی از آن است که وضعیت کنونی کاربست آموزش کارآفرینی در محتوای آموزش ابتدایی کشور، با نیازهای دنیای واقعی مغایر است (احمدپور کریم‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۱). این ناسازگاری، ضرورت بازنگری در محتوای آموزشی را بیش از پیش نمایان می‌سازد.

دوره ابتدایی طولانی‌ترین دوره آموزش رسمی است که اهمیت آن بر کسی پوشیده نیست. در این دوره، ذهن کودکان پذیرای خلاقیت و نوآوری است و از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردار است. آموزش کارآفرینی برای تقویت خلاقیت و نوآوری‌های افراد باید از مقطع ابتدایی شروع شود و تا دوران دانشگاه ادامه پیدا کند (گورونگ و تنزین^۶، ۲۰۱۸؛ بهمنی و همکاران، ۱۳۹۸؛ راپوسو و پاکو^۷، ۲۰۱۱). آموزش کارآفرینی در دوران ابتدایی باعث افزایش اعتماد به‌نفس و خلاقیت دانش‌آموزان می‌شود که این دو ویژگی از ویژگی‌های مرتبط با شخصیت کارآفرینانه هستند (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۸). با توجه به اهمیت آموزش کارآفرینی در مقطع ابتدایی، به محتوای درسی مؤثر نیاز است تا برنامه‌های آموزش کارآفرینی در این مقطع به‌طور مناسب اجرا شوند (بهمنی و همکاران، ۱۳۹۶).

محتوای برنامه درسی ارائه شده در مدارس در توسعه پتانسیل کارآفرینی مؤثر است، در نتیجه مریبان باید گنجاندن محتوای کارآفرینی در برنامه‌های آموزشی را برای دستیابی به اهداف یاددهی - یادگیری در نظر بگیرند (نیونزکانال و همکاران^۸، ۲۰۲۳). از آنجا که کتب درسی در نظام آموزش متمرکز ایران یکی از مهم‌ترین ابزارهای آموزشی هستند، توجه به محتوای آن‌ها و انطباق با نیازها و اهداف آموزشی، امری ضروری است. تحلیل محتوای کتب درسی دوره ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های کارآفرینی، می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف آن‌ها در زمینه آموزش این مفاهیم کمک کند. در این راستا، پژوهش حاضر به‌دنبال تحلیل محتوای کتب درسی پایه پنجم دوره ابتدایی بر اساس میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی است. درواقع، این پژوهش به‌دنبال پاسخ به این پرسش است که در کتب پایه پنجم ابتدایی تا چه میزان به هر کدام از مؤلفه‌های کارآفرینی توجه شده است؟

مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

یکی از دقیق‌ترین تعاریف کارآفرینی در حوزه آموزش، تعریف رفتاری آن شامل توانایی فرد برای داشتن طیف

1. Mico & Cungu
2. Adenuga & Ayodele
3. Moon-Ho Ringo et al.
4. Shahin
5. Rodriguez & Lieber
6. Gurung & Tenzin
7. Raposo & Paco
8. Nunez-Canal et al.

وسیع‌تری از مهارت‌های ضروری و ویژگی‌های منحصر به فرد، خلاق و نوآور است (شیری و همکاران، ۱۴۰۳). تفسیر بسیار نزدیک رفتار کارآفرینی، توانایی فرد برای تبدیل ایده به عمل با خلاقیت، نوآوری، ریسک‌پذیری و همچنین توانایی برنامه‌ریزی به منظور دستیابی به اهداف است (کوزلینسکا، ۲۰۱۱). از آنجا که آموزش کارآفرینی یکی از راه‌های توسعه کارآفرینی و رشد اقتصادی است در اغلب کشورها به آموزش آن توجه می‌شود. تعاریف مختلف آموزش کارآفرینی را به صورت زیر بیان کرده‌اند: ۱- آموزش کارآفرینی از همه انواع تجاربی تشکیل شده است که به دانش‌آموزان توانایی و تصور این را می‌دهد که چگونه به فرصت‌ها رسیده و فرصت‌های مختلف را تغییر شکل دهند. این کار فراتر از ایجاد کسب‌وکار است و تقریباً به عنوان توانایی و واکنش دانش‌آموزان به تغییرات اجتماعی تعریف می‌شود؛ ۲- آموزش کارآفرینی نوعی آموزش و تعلیم است که به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا خلاقیت، ابتکار، پذیرش مسئولیت‌ها و خطرات را گسترش داده و از آن‌ها استفاده کنند؛ ۳- این مهارت باید آموزش کارآفرینی نامیده شود (نه آموزش سرمایه‌گذاری)؛ بنابراین، این عمل به گونه‌ای به نظر نمی‌رسد که فقط بر تجارت و کسب‌وکار متمرکز باشد؛ و ۴- آموزش کارآفرینی دانش‌آموزان را به گونه‌ای آماده می‌کند که مسئولیت‌پذیر باشند، سرمایه‌گذاری انجام دهند که اشخاصی هستند که می‌توانند ریسک‌پذیر بوده و نتایج را مدیریت کنند و از پیامدها و نتایج بیاموزند (شیری و همکاران، ۱۴۰۳).

کارآفرینی موتور محرکه توسعه اقتصادی در تمام جوامع است؛ و آموزش کارآفرینی ابزار آن است؛ به گونه‌ای که می‌تواند گفت که نقش حمایتی نظام‌های آموزشی دلیل توسعه کشورهای نظیر آمریکا، آلمان و ژاپن است (طغریایی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ بنابراین، امروزه در تمام کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در همه پایه‌های تحصیلی آموزش و ترویج کارآفرینی جایگاه ویژه‌ای دارد (طغریایی و همکاران، ۱۳۹۸). پژوهشگرانی همچون راج و فریز^۲ (۲۰۰۰) ویژگی‌هایی از جمله خودکارآمدی، مرکز کنترل درونی، خلاقیت، ریسک‌پذیری، توفیق‌طلبی و عزت‌نفس را ویژگی‌های مرتبط با کارآفرینی می‌دانند. عسکری‌فر و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود ارتباطات، خودباوری، خلاقیت و مرکز کنترل درونی را به عنوان مؤلفه‌های مهم کارآفرینی استخراج کردند.

رویو و همکاران^۳ (۲۰۱۵) در مطالعه خود ریسک‌پذیری، فرصت‌طلبی، مسئولیت‌پذیری، اعتماد به نفس، سرعت عمل، مرکز کنترل درونی، خلاقیت، عمل‌گرایی، آینده‌نگری، مهارت سازمان‌دهی، انعطاف‌پذیری، تلاش و پشتکار، تحمل شکست و هوش مدیریتی را مشخصه‌های رفتاری کارآفرینان برشمردند.

جاوید پرور و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان ارزیابی مؤلفه‌های کارآفرینی در برنامه درسی تجربه‌شده درس کارآفرینی و تولید مقطع دوم دبیرستان مؤلفه‌های کارآفرینی را شامل هشت مورد، یعنی خلاقیت، انگیزه پیشرفت، استقلال‌طلبی، ریسک‌پذیری، تیم‌کاری، تحمل ابهام، آینده‌نگری و مرکز کنترل درونی معرفی کردند.

در زمینه کارآفرینی در کتب درسی و نظام آموزشی پژوهش‌هایی صورت گرفته است. ملکی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی کتاب‌های شیمی دوره دوم متوسطه ایران و مالزی را از نظر توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که از بین مؤلفه‌های کارآفرینی در مالزی به آینده‌نگری و خلاقیت در این کتاب‌ها بیشتر توجه شده و در ایران به مرکز کنترل درونی بیشترین توجه شده است و کمترین میزان توجه در کتاب‌های شیمی ایران مربوط به مؤلفه انگیزه پیشرفت و در مالزی مربوط به مؤلفه ریسک‌پذیری بوده است.

1. Kozlinska
2. Rauch & Frese
3. Royo et al.

شیری و همکاران (۱۴۰۳) در مطالعه‌ای نشان دادند که وضعیت ذهنیت‌های تفصیلی و اجرایی کارآفرینی در بین دانشجویان در سطح مطلوبی نبود. نتایج نشان داد که متغیر نهفته آموزش غیر رسمی کارآفرینی تأثیر مثبت و معناداری بر ذهنیت‌های تفصیلی و اجرایی کارآفرینی دانشجویان ایران داشت. همچنین، تأثیر مثبت و معنادار متغیر نهفته آموزش رسمی کارآفرینی بر ذهنیت تفصیلی کارآفرینی تأیید شد، ولی تأثیر معنادار آن بر ذهنیت اجرایی کارآفرینی دانشجویان در نظام آموزش عالی ایران حمایت نشد.

عزیزی و همکاران (۱۴۰۳) نشان دادند که توسعه آموزش بهنگام کارآفرینی در مدارس ابتدایی تحت تأثیر شرایط علی (سیاست‌گذاری کلان، سیاست‌گذاری خرد، هدف‌گذاری آموزشی و اصلاح سیستم آموزشی)، عوامل زمینه‌ای (محیط آموزشی، محیط کارآفرینانه، رویدادهای کارآفرینانه و معلمان باانگیزه) و عوامل مداخله‌گر (تولید محتوا، روش‌های تدریس و روش‌های ارزشیابی) است که منجر به توسعه توانمندی‌های کارآفرینانه می‌شوند. همچنین، یافته‌ها بیانگر این بود که معلمان زن اعتقاد بیشتری به نقش تولید محتوای مناسب در توسعه آموزش به‌هنگام کارآفرینی برای دانش‌آموزان داشتند.

احمدپور کریم‌آبادی و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای با عنوان «ارائه مدل توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان بند ماهشهر» به این نتیجه دست یافتند که در سرفصل‌های دروس آموزش ابتدایی بایستی به مفاهیمی نظیر خودباوری، استقلال فردی، ریسک‌پذیری، آینده‌نگری، روحیه کار جمعی، اعتماد به نفس، کاهش آسیب‌های اجتماعی، رشد اقتصادی، هدفمندی اوقات فراغت، مهارت‌آموزی، ثبات شخصیتی، مواجهه درست با محیط و کسب تجارب کاربردی در دانش‌آموزان توجه شود.

محمودی و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای کتاب درسی کارگاه نوآوری و کارآفرینی پایه یازدهم رشته امور زراعی را از نظر توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که در این کتاب، به مؤلفه خلاقیت بیشترین توجه و به مؤلفه مسئولیت‌پذیری کمترین توجه شده است و در مجموع، در این کتاب توجه متعادل به مؤلفه‌های کارآفرینی نشده است.

جعفری هرندی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای نشان داد که در کتاب کار و فناوری پایه نهم، مؤلفه کنترل درونی دارای بیشترین اهمیت و تحمل ابهام دارای کمترین ضریب اهمیت بود.

آقامحمدی (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای، محتوای کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید دوره دوم متوسطه را از نظر توجه به ویژگی‌های کارآفرینی مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه رسید که ویژگی خلاقیت بیشترین توجه و استقلال‌طلبی کمترین توجه را به خود اختصاص داده‌اند.

قهاری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی محتوای کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای را از نظر میزان توجه به شایستگی‌های حرفه‌ای بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که به تفکر سیستمی به میزان کافی توجه نشده است؛ در حالی که تفکر سیستمی در محیط‌های کاری برای بهبود عملکرد و افزایش شایستگی ضروری است.

آداک و یوسفزاده چوسری (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای محتوای کتاب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی را بر مبنای تربیت اقتصادی تحلیل کردند و نشان دادند که نظم خاصی در سازمان‌دهی محتوای مرتبط با تربیت اقتصادی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی مشاهده نشد، بدین معنا که بیشتر به ارائه اطلاعات دانشی پرداخته شده است و به حیطه مهارتی در این زمینه کمتر توجه شده است.

اصغرنژاد و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای محتوای کتاب‌های درسی شایستگی‌های غیر فنی دوره دوم متوسطه و کار دانش به‌منظور شناسایی میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت حرفه‌ای را تحلیل کردند و به این نتیجه دست

یافتند که به مؤلفه نگرش اقتصادی کمترین توجه شده است.

میرعرب و همکاران (۱۳۹۷) مؤلفه‌های سواد اقتصادی در کتاب‌های دوره دوم متوسطه را از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان تحلیل کردند و به این نتیجه رسیدند که به مؤلفه‌های کارآفرینی کمترین توجه شده است. جهانشاهی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای محتوای کتاب حرفه‌وفن سوم راهنمایی را بر اساس مؤلفه‌های کارآفرینی بررسی کردند و نشان دادند که در این کتاب بیشترین میزان فراوانی مربوط به شاخص خلاقیت و کمترین میزان فراوانی مربوط به شاخص تحمل ابهام بوده است.

آراستی و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «تأثیر آموزش کارآفرینی از طریق روش داستان‌سرایی بر نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان مقطع ابتدایی» انجام دادند. آن‌ها در این پژوهش دریافتند که این روش آموزشی سبب تقویت نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان و همچنین تقویت ابعاد آن شامل خلاقیت، میل به موفقیت، کنترل درونی و عزت نفس شده است.

درجی^۱ (۲۰۲۱) در یک مطالعه در کشور بوتان ۹۶ کتاب درسی ابتدایی و متوسطه را از منظر توجه به مفاهیم کارآفرینی بررسی کرد و نشان داد که تنها سه کتاب به مفاهیم کارآفرینی اشاره کرده بودند.

اوبیبوبا و اودوجیه^۲ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای که در کشور نیجریه انجام دادند به این نتیجه رسیدند که استفاده از مواد آموزشی با کیفیت بر مهارت‌های کارآفرینی دانش‌آموزان تأثیر دارد.

کاپاکان و ازلولسی^۳ (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای با عنوان تحلیل کتاب علوم پایه هفتم ترکیه از نظر کاربردهای علمی مهندسی و کارآفرینی به این نتیجه رسیدند که کمبودهایی از نظر معیارهای کارآفرینی در بخش‌های طراحی پروژه وجود دارد و هماهنگی بین واحدهای درسی و دستورالعمل‌های کتاب درسی وجود ندارد.

دوتوایت و تیمبوآ^۴ (۲۰۲۳) آموزش کارآفرینی در برنامه درسی مدارس دوره متوسطه تانزانیا را بررسی کردند و نشان دادند که این برنامه‌های آموزشی با بهترین شیوه‌های بین‌المللی هماهنگ شده است. این محتوای درسی تنها محدود به توسعه دانش در مورد ایجاد کسب‌وکار نیست؛ بلکه بیشتر بر توسعه مهارت‌ها و نگرش‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان تأکید دارد.

این پژوهش‌ها که در ایران و سایر کشورهای جهان به بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب درسی و نظام‌های آموزشی پرداخته‌اند؛ به‌طور کلی، نشان می‌دهند که توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب درسی یکسان و متوازن نیست و به برخی از مؤلفه‌های کارآفرینی نظیر خلاقیت، آینده‌نگری، مرکز کنترل درونی و تفکر سیستمی توجه بیشتری شده است. در مقابل، به برخی از مؤلفه‌های کارآفرینی نظیر ریسک‌پذیری، انگیزه پیشرفت، استقلال‌طلبی، نگرش اقتصادی، مهارت‌های عملی و تربیت اقتصادی توجه کمتری شده است. همچنین، عدم انسجام در محتوای آموزشی و کمبود مواد آموزشی با کیفیت، چالش‌های دیگری در زمینه آموزش کارآفرینی هستند.

با این وجود، بررسی‌های دقیق نشان می‌دهد که تا کنون پژوهش‌های جامعی که به تحلیل کمی و دقیق میزان توجه به طیف وسیعی از مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب درسی پایه پنجم مقطع ابتدایی کشور بپردازد و از روش ترکیبی تحلیل محتوا و آنتروپی شانون برای تعیین وزن و اهمیت این مؤلفه‌ها بهره‌گیرد، انجام نشده است. این شکاف پژوهشی، لزوم انجام تحقیق حاضر را توجیه می‌کند. در این راستا، کنکاش عمیق و دقیق مبانی نظری و

1. Dorji
2. Obibuba & Udujih
3. Kayacan & Ozluleci
4. Du Toit & Ntimbwa

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که ویژگی‌ها و مؤلفه‌های کارآفرینانه مورد توجه در کتب و محتوای درسی نظام‌های آموزشی در چندین جنبه مورد توجه قرار گرفته است (شکل ۱).

شکل ۱. توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در مطالعات پیشین

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ پارادایم، کمی، بر اساس هدف، کاربردی و از نظر گردآوری و تحلیل داده‌ها جزو پژوهش‌های توصیفی - پیمایشی به‌شمار می‌رود که در دو بخش طراحی و انجام شد. در بخش اول از روش تحلیل محتوا و در بخش دوم از تکنیک آنتروپی شانون بهره گرفته شد. در بخش اول (تحلیل محتوا)، واحد تحلیل متن، تصاویر، اشکال و فعالیت‌های تمام کتب پایه پنجم ابتدایی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ در ایران بود. جامعه آماری این بخش کلیه کتب پایه پنجم ابتدایی سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ است. برای این منظور، پژوهشگران ابتدا اقدام به بررسی و مطالعه دقیق ویژگی‌ها، صفات و مهارت‌های کارآفرینی در منابع در دسترس کارآفرینی کردند و سپس متن، تصاویر، اشکال و فعالیت‌های تمام کتب پایه پنجم ابتدایی را مورد بررسی و واکاوی عمیق قرار دادند.

در نتیجه این بررسی‌ها، مفاهیم، تصاویر، اشکال و فعالیت‌هایی که به ویژگی‌ها و مؤلفه‌های کارآفرینی اشاره داشتند را انتخاب کردند. در واقع، در این مرحله، مؤلفه‌های کارآفرینی و میزان توجه (فراوانی توجه) به آن‌ها در کتب پایه پنجم ابتدایی مشخص شد. برای اطمینان بخشی به یافته‌های پژوهش در این بخش از چندین تکنیک بهره گرفته شد. در ابتدا سعی شد که چند نفر به‌صورت هم‌زمان بخشی از کتاب‌ها را تحلیل محتوا کنند و با یافته‌های استخراج‌شده توسط پژوهشگران مقایسه کنند. در ادامه نیز یافته‌های حاصل از پژوهش توسط افراد دیگر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. همچنین، در این پژوهش شرح و توصیف مفصلی از یافته‌ها و شاخص‌های انتخابی توسط پژوهش برای افزایش انتقال‌پذیری (پایایی) ارائه شده است.

در بخش دوم، برای تحلیل یافته‌های حاصل از بخش قبل (تحلیل محتوا)، از تکنیک آنتروپی شانون استفاده شد. آنتروپی شانون یک روش وزن‌دهی بر اساس معیار فراوانی از میزان اطلاعات یا میزان تصادفی بودن یک متغیر

است. در تکنیک آنتروپی شانون با توجه به وزن‌های به‌دست آمده از شاخص‌ها در این مرحله، آن شاخص‌هایی که دارای پراکندگی بیشتری هستند، نسبت به دیگر شاخص‌ها از اهمیت بیشتری برخوردارند. این روش دارای سه مرحله به شرح زیر است.

در گام اول ابتدا ماتریس تصمیم که شامل ستون‌های معیار و سطرهای گزینه هستند، تشکیل داده شد و فراوانی (مشخص شده در مرحله تحلیل محتوا) هر مقوله نوشته شد، سپس داده‌ها نرمال‌سازی شدند؛ بدین صورت که درایه هر ستون بر مجموع آن ستون تقسیم می‌شود.

$$p_{ij} = \frac{F_{ij}}{\sum_{i=1}^m F_{ij}} \quad \text{رابطه (۱)}$$

در گام دوم ابتدا مقدار ضریب K با توجه به فرمول محاسبه گردید و سپس مقدار E_j (بار اطلاعاتی) هر معیار طبق فرمول به دست آمد.

$$k = \frac{1}{\ln M} \quad \text{رابطه (۲)}$$

$$E_j = k \sum_{i=1}^m [p_{ij} \ln p_{ij}] \quad \text{رابطه (۳)}$$

در گام سوم ابتدا مقدار d_j (درجه انحراف) محاسبه شد و سپس برای به دست آمدن مقدار وزن (W_j) هر معیار، d_j هر معیار بر مجموع d_j تقسیم شد.

$$d_j = 1 - E_j \quad \text{رابطه (۴)}$$

$$W_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^m E_j} \quad \text{رابطه (۵)}$$

بر اساس مقادیر وزنی که در این مرحله به دست آمد، میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی اولویت‌بندی و رتبه‌بندی شدند.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر ابتدا متن، تصاویر، اشکال و فعالیت‌های کتب پایه پنجم ابتدایی از نظر میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته شد. در جدول ۱، نمونه‌هایی از شاخص‌ها و مؤلفه‌های استخراج شده در نتیجه تحلیل محتوای کتب پایه پنجم ابتدایی ارائه شده است.

جدول ۱. نمونه‌هایی از مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی

مؤلفه‌های کارآفرینی	نمونه متن شاخص مورد نظر
خلاقیت و نوآوری	آیا می‌توانیم به روش‌های دیگر رنگین‌کمان درست کنیم؟ آن‌ها می‌خواستند بدانند چرا برخی از فرفره‌های چرخان دیرتر به زمین می‌رسند؟ انتخاب این جمله‌ها نیازمند تفکر و هنرمندی فراوان است. محمد گفت همه را ذهنی کشیده‌ام.
انگیزه پیشرفت	برای اینکه اطلاعات بیشتری در باره سنگ‌ها به دست آورند، برخی روزنامه‌ها و کتاب‌ها را بررسی کردند. صبح روز بعد تمام راه را دوید تا گله آهوانی را که کشیده بود به استاد نشان دهد. شما اگر گذشته و امروztان را بشناسید؛ در آینده نزدیک یکی از نام‌آوران ایران خواهید شد.
ریسک‌پذیری	فرعون فرمان حمله می‌دهد و حرکت می‌کند. آریوبرزن با شمار اندکی از سپاهیان خود به سپاه عظیم دشمن یورش برد.

ادامه جدول ۱. نمونه‌هایی از مؤلفه‌ها و شاخص‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی

مؤلفه‌های کارآفرینی	نمونه متن شاخص مورد نظر
مسئولیت‌پذیری	برای ساختن یک خانه گروهی از افراد با یکدیگر کار می‌کنند، هر یک از این افراد مسئولیت انجام دادن کاری را برعهده دارند. باغبان بوستان شادی که نزدیک مدرسه ماست، هر روز به گیاهان آنجا آب می‌دهد. به عهد خود وفا کنید.
تحمل ابهام	چگونه علی‌رضا و همکلاسی‌هایش حرکت می‌کنند؟ خواجه با خود اندیشید که چه می‌توان کرد؟ امید نمی‌دانست به مرد چه جوابی بدهد؟
استقلال‌طلبی	طیب از ایده خود دفاع می‌کند و آن را با قاطعیت دنبال می‌کند. فداکاری و سخت‌کوشی مردم ضامن آزادی و استقلال کشور است. آیا باید تسلیم شد و چیرگی دشمن را بر خانمان دید و خواری و خفت را به جان خرید یا جنگید و خاک وطن را از خون خود گلگون کرد؟ شکر نعمت، نعمت افزون کند.
مرکز کنترل درونی	پرشش از هر چیز و جستجو برای یافتن، پاسخ کاری است که همه دانشمندان و عالمان انجام می‌دهند من و شما هم باید این ویژگی را در خود پرورش دهیم. اگر من هم در همه چیز خوب دقت کنم و دانش بیاندوزم بیماری‌ها را می‌شناسم؟ طیب به‌جای اتکا به نظر دیگران به توانایی‌های خود ایمان دارد.

نتایج حاصل از تحلیل محتوای کتب پایه پنجم ابتدایی ایران (جدول ۱)، نشان می‌دهد که در این کتاب‌ها به برخی از مؤلفه‌های کارآفرینی نظیر خلاقیت و نوآوری، انگیزه پیشرفت، ریسک‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، تحمل ابهام، استقلال‌طلبی و مرکز کنترل درونی توجه شده است. در ادامه برای وزن‌دهی و اولویت‌بندی میزان توجه به مؤلفه‌های شناسایی شده از تکنیک آنتروپی شانون استفاده شده است.

در ادامه ابتدا میزان فراوانی مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی ایران به تفکیک مؤلفه‌های کارآفرینی و کتب مختلف ارائه شده است (جدول ۲).

جدول ۲. فراوانی میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی

مؤلفه‌ها کتاب‌ها	خلاقیت و نوآوری	انگیزه پیشرفت	ریسک‌پذیری	مسئولیت‌پذیری	تحمل ابهام	استقلال‌طلبی	مرکز کنترل درونی	کارآفرینی (کلی)
فارسی	۳۷	۵۶	۲۵	۴۹	۲۷	۳۳	۲۷	۲۴۴
قرآن	۱۳	۵۰	۳	۴۲	۸	۷	۱۵	۱۲۸
ریاضی	۱۲۰	۹۴	۲۳	۸۳	۷۰	۴۸	۳۱	۳۵۶
هدیه‌های آسمان	۳۴	۳۳	۲۳	۷۱	۱۷	۱۶	۱۵	۲۰۹
علوم	۱۷۷	۴۵	۱۰	۵۵	۵۴	۱۱	۱۳	۳۵۶
مطالعات اجتماعی	۳۱	۳۹	۱۸	۵۱	۱۱	۸	۱۷	۱۷۵
نگارش	۱۶	۴۹	۱۰	۶۰	۱۲	۸	۷	۱۶۲
مجموع	۴۲۸	۳۶۶	۱۱۲	۴۱۱	۱۹۹	۱۲۱	۱۲۵	۱۷۶۲

یافته‌های ارائه شده در جدول ۲، بیانگر این است که مؤلفه خلاقیت و نوآوری در کتاب علوم بیشترین و در کتاب قرآن کمترین فراوانی؛ مؤلفه انگیزه پیشرفت در کتاب ریاضی بیشترین فراوانی و در کتاب هدیه‌های آسمانی کمترین فراوانی؛ مؤلفه ریسک‌پذیری در کتاب فارسی بیشترین فراوانی و در کتاب قرآن کمترین فراوانی؛ مؤلفه مسئولیت‌پذیری در کتاب ریاضی بیشترین فراوانی و در کتاب قرآن کمترین فراوانی؛ مؤلفه تحمل ابهام در کتاب ریاضی بیشترین فراوانی و در کتاب قرآن کمترین فراوانی؛ مؤلفه استقلال‌طلبی در کتاب ریاضی بیشترین فراوانی و در کتاب قرآن کمترین فراوانی؛ و مؤلفه مرکز کنترل درونی در کتاب ریاضی بیشترین فراوانی و در کتاب نگارش

کمترین فراوانی داشته است. افزون بر این، نتایج جدول بالا، نشان می‌دهد که به‌صورت کلی در کتاب‌های پایه پنجم ابتدای بیشترین فراوانی مربوط به مؤلفه‌های خلاقیت و نوآوری و مسئولیت‌پذیری و کمترین فراوانی مربوط به مؤلفه‌های ریسک‌پذیری و استقلال‌طلبی است. همچنین، نتایج جدول ۲، نشان می‌دهد که کارآفرینی به‌صورت کلی بیشترین فراوانی در کتاب‌های ریاضی و علوم و کمترین فراوانی در کتاب‌های قرآن و نگارش داشته است. در ادامه برای وزن‌دهی و اولویت‌بندی میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی ایران ابتدا فراوانی‌ها نرمال‌سازی شدند (جدول ۳).

جدول ۳. داده‌های هنجار شده میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی

معیارها کتاب‌ها	خلاقیت و نوآوری	انگیزه پیشرفت	ریسک‌پذیری	مسئولیت‌پذیری	تحمل ابهام	استقلال‌طلبی	مرکز کنترل درونی
فارسی	-/۰۸۶	۰/۱۵۳	-/۰۲۲۳	۰/۱۹۹	۰/۱۳۵	۰/۱۹۰	۰/۲۱۶
قرآن	-/۰۳۰	۰/۱۳۶	-/۰۲۶	۰/۱۰۲	۰/۰۶۷	۰/۰۵۷	۰/۱۲۰
ریاضی	-/۰۲۸۰	۰/۲۵۶	-/۰۲۰۵	۰/۲۰۱	۰/۳۵۱	۰/۳۹۶	۰/۲۴۸
هدیه‌های آسمان	-/۰۷۹	۰/۰۹۰	-/۰۲۰۵	۰/۱۷۲	۰/۰۸۵	۰/۱۳۲	۰/۱۲۰
علوم	-/۰۴۱۳	۰/۱۲۲	-/۰۸۹	۰/۱۳۳	۰/۲۷۱	۰/۰۹۰	۰/۱۰۴
مطالعات اجتماعی	-/۰۷۲	۰/۱۰۶	-/۰۱۶۰	۰/۱۲۴	۰/۰۵۵	۰/۰۶۶	۰/۱۳۶
نگارش	-/۰۳۷	۰/۱۳۳	-/۰۸۹	۰/۱۴۵	۰/۰۶۰	۰/۰۶۶	۰/۰۵۶

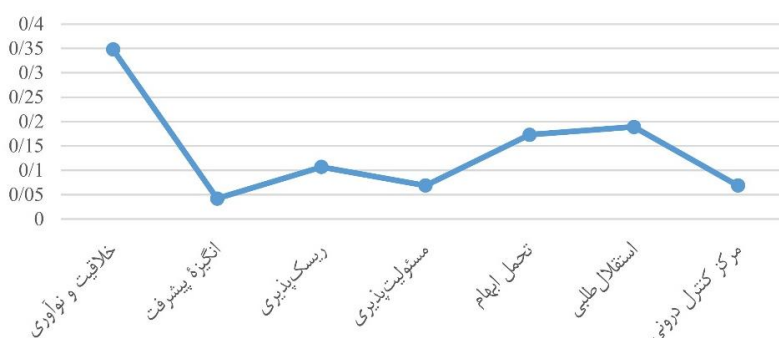
در نهایت، از داده‌های به‌هنجار شده (جدول ۳)، برای محاسبه مقدار بار اطلاعاتی، ضریب اهمیت و رتبه‌بندی میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی ایران استفاده و نتایج در جدول ۴، ارائه شده است.

جدول ۴. رتبه‌بندی میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی

سطوح	خلاقیت و نوآوری	انگیزه پیشرفت	ریسک‌پذیری	مسئولیت‌پذیری	تحمل ابهام	استقلال‌طلبی	مرکز کنترل درونی
مقدار بار اطلاعاتی (Ez)	۰/۷۵۳	۰/۹۷۰	۰/۹۲۴	۰/۹۵۱	۰/۸۷۷	۰/۸۶۶	۰/۹۵۱
ضریب اهمیت (W)	۰/۳۴۸	۰/۰۴۲	۰/۱۰۷	۰/۰۶۹	۰/۱۷۳	۰/۱۸۹	۰/۰۶۹
رتبه (R)	۱	۶	۴	۵	۳	۲	۵

بر اساس یافته‌های ارائه شده در جدول ۴، مشاهده می‌شود که به‌ترتیب میزان توجه به مؤلفه‌های خلاقیت و نوآوری، استقلال‌طلبی و تحمل ابهام در کتب پایه پنجم ابتدایی بیشتر از سایر مؤلفه‌های کارآفرینی است؛ این در حالی است که در کتب پایه پنجم ابتدایی میزان توجه به مؤلفه‌های انگیزه پیشرفت، مرکز کنترل درونی و ریسک‌پذیری به‌ترتیب کمتر از سایر مؤلفه‌های کارآفرینی است. رتبه‌بندی میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی در شکل ۲، نیز قابل مشاهده است.

ضریب اهمیت

شکل ۲. نمودار میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتب پایه پنجم ابتدایی

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف واکاوی میزان توجه محتوای کتب آموزش ابتدایی به ویژگی‌های کارآفرینانه در بین دانش‌آموزان طراحی و انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که در کتب پایه پنجم ابتدایی کشور به مؤلفه‌های خلاقیت و نوآوری، انگیزه پیشرفت، ریسک‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، تحمل ابهام، استقلال‌طلبی و مرکز کنترل درونی از کارآفرینی توجه شده است. این یافته با نتایج مطالعات جاویدپرور و همکاران (۱۴۰۱) و یونسکو (۲۰۰۸) هم‌راستا است. در واقع، در این مطالعات مشخص شده که به مؤلفه‌هایی نظیر خلاقیت و ابتکار، مسئولیت‌پذیری، انگیزه پیشرفت، استقلال‌طلبی، ریسک‌پذیری، تحمل ابهام، آینده‌نگری و مرکز کنترل درونی در محتوای کتب آموزشی توجه شده است. با وجود اینکه صاحب‌نظران مختلف حوزه روان‌شناختی خصیصه‌ها و ویژگی‌ها، خصیصه‌ها و صفات متنوع و مختلفی برای کارآفرینان در نظر گرفتند - که در واقع، وجه تمایز کارآفرینان و افراد غیر کارآفرین هستند - که بایستی در محتوای برنامه‌های یاددهی و یادگیری نظام‌های آموزشی و پرورشی در نظر گرفته شوند، اما برخی از این ویژگی‌ها نظیر نیاز به پیشرفت (توفیق‌طلبی)، تمایل به ریسک‌پذیری، تحمل ابهام، مرکز کنترل درونی و خلاقیت و نوآوری نسبت به سایر مؤلفه‌ها از اهمیت بیشتری در زمینه ترویج و توسعه کارآفرینی برخوردارند (شیری، ۱۴۰۱). این مؤلفه‌ها به دلیل نقش بنیادین آنها در ایجاد ارزش جدید، تصمیم‌گیری در شرایط عدم قطعیت و پایداری در برابر چالش‌ها، اهمیت ویژه‌ای دارند. لذا می‌توان گفت که محتوای کتب آموزشی پایه پنجم ابتدایی در زمینه توجه به مؤلفه‌های کلیدی کارآفرینی در سطح قابل قبولی ارزیابی می‌شوند، هرچند لازم است که به سایر مؤلفه‌های کارآفرینی نیز در محتوا و برنامه‌های آموزش رسمی و غیر رسمی مدارس ابتدایی توجه و تأکید بیشتری شود.

یافته‌ها حاکی از وجود تفاوت در میزان توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی در کتاب‌های مختلف پایه پنجم مقطع آموزش ابتدایی کشور بود؛ به‌گونه‌ای که نتایج به‌صورت کلی نشان داد که بیشترین میزان توجه به کارآفرینی در کتاب‌های ریاضی و علوم و کمترین میزان توجه به کارآفرینی در کتاب‌های قرآن و نگارش بوده است. افزون بر این، بر اساس نتایج پژوهش مشخص شد که به‌ترتیب میزان توجه به مؤلفه‌های خلاقیت و نوآوری، استقلال‌طلبی و تحمل ابهام در کتب پایه پنجم ابتدایی بیشتر از سایر مؤلفه‌های کارآفرینی بود؛ این در حالی است که در کتب پایه پنجم ابتدایی میزان توجه به مؤلفه‌های انگیزه پیشرفت، مرکز کنترل درونی و ریسک‌پذیری به‌ترتیب کمتر از سایر مؤلفه‌های کارآفرینی است. این یافته‌ها با نتایج مطالعات پیشین (ملکی و همکاران، ۱۴۰۳؛ محمودی و همکاران، ۱۴۰۰؛ جعفری هرنندی و همکاران، ۱۳۹۸؛ آقامحمدی، ۱۳۹۸؛ جهانشاهی و همکاران، ۱۳۹۷) تشابهات و تفاوت‌هایی دارد. برای مثال، ملکی و همکاران (۱۴۰۳) در مطالعه‌ای نشان دادند که در محتوای درسی و آموزشی مدارس ایران بیشترین توجه به مرکز کنترل درونی و کمترین توجه به انگیزه پیشرفت شده است؛ این در حالی است که در مالزی بیشترین توجه به آینده‌نگری و خلاقیت و کمترین توجه به ریسک‌پذیری شده است.

محمودی و همکاران (۱۴۰۰)، آقا محمدی (۱۳۹۸) و جهانشاهی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعات خود نشان دادند که در برنامه درسی و آموزشی ایران بیشترین توجه به خلاقیت و نوآوری و کمترین توجه به مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری و تحمل ابهام شده است. جعفری هرنندی و همکاران (۱۳۹۸) نیز در پژوهشی نشان دادند که در برنامه‌های درسی و آموزشی کشور به مؤلفه مرکز کنترل درونی بیشترین اهمیت و به مؤلفه

تحمل ابهام کمترین اهمیت دارد. این اختلاف نتایج به چند دلیل می‌تواند باشد؛ دلیل اول اینکه واحد مورد مطالعه این پژوهش‌ها متفاوت است. در برخی پژوهش‌ها یک مقطع بررسی شده است؛ حال آنکه در مطالعه حاضر و در برخی پژوهش‌های دیگر یک پایه و یا یک کتاب خاص به‌عنوان واحد تحلیل در نظر گرفته شده است.

دلیل دوم می‌تواند ناشی از دانش و معلومات پژوهشگران مختلف در این مطالعات باشد. در واقع، دانش و معلومات و تخصص پژوهشگران منجر به سوگیری در بررسی و تحلیل واحدهای مورد مطالعه خواهد شد که این خود می‌تواند یکی از دلایل اختلاف نتایج پژوهش حاضر با نتایج سایر مطالعات باشد. در واقع، این یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر است که تعمیم نتایج آن به سایر مقاطع و پایه‌های تحصیلی در نظام آموزش و پرورش کشور را محدود می‌کند؛ در این راستا، به برنامه‌ریزان درسی و آموزشی پیشنهاد می‌شود که در قالب کارگروه‌های علمی، پژوهشی و تخصصی به تحلیل محتوای کتب، پایه‌ها و مقاطع تحصیلی مختلف در زمینه موضوعات کلیدی- نظیر کارآفرینی، مسائل اجتماعی و فرهنگی و ... - در نظام آموزش و پرورش کشور بپردازند که نتایج آن‌ها جامعیت و قابلیت کاربردی بیشتری برای بازنگری و اصلاح سرفصل‌ها و محتوای درسی و آموزشی داشته باشند.

نظر به اینکه ترویج و توسعه کارآفرینی در بین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی از یک‌سو، نیازمند توجه چندبعدی و چندجانبه سیاست‌گذاران، مدیران، برنامه‌ریزان، آموزشگران و حتی والدین و از سوی دیگر نیازمند نهادینه شدن در تار و پود تمام مطالب و محتوای درسی رسمی و غیر رسمی نظام آموزش و پرورش است، لذا همان‌گونه که چند سالی است مبحث «دانشگاه یا نظام آموزش عالی کارآفرینانه» در سطح بین‌المللی و ملی به‌دلیل اهمیت و ضرورت بالای آن در عصر حاضر مطرح شده است، پیشنهاد می‌شود که این مفهوم برای نظام آموزش و پرورش پایه نیز به‌کار برده شود.

به نظر نگارندگان، اهمیت و ضرورت «نظام آموزش و پرورش پایه کارآفرینانه» به دلایل زیر بیشتر از «نظام آموزش عالی کارآفرینانه» است: اول اینکه شخصیت، صفات، ویژگی‌ها، نگرش‌ها و باورهای افراد اغلب در سنین کودکی و نوجوانی شکل می‌گیرد؛ بنابراین، واضح است که برای ترویج و توسعه صلاحیت‌های کارآفرینانه بایستی در سنین پایین و در مخاطبان دوران ابتدایی نظام‌های آموزشی و پرورشی اقدام شود. دلیل دیگر اینکه ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، دانش‌آموختگان نظام آموزش و پرورش پایه هستند؛ بنابراین، چنانچه این افراد صلاحیت‌های کارآفرینانه - به‌ویژه دیدگاه‌ها، باورها و نگرش‌های کارآفرینانه - در مقاطع پایین‌تر کسب کنند با دانش و آگاهی و علاقه بیشتری در جهت انتخاب رشته‌های تخصصی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اقدام خواهند کرد و در نتیجه موفق‌تر خواهند شد. در این راستا، با توجه به اهمیت و ضرورت ترویج و توسعه کارآفرینی در بین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی و با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- بایستی در مطالب و محتوای برنامه‌های درسی و غیر درسی مقطع ابتدایی کشور به‌صورت متوازن و متعادل به مباحث و مطالب کلیدی کارآفرینی - با تأکید ویژه بر تقویت نگرش‌ها، باورها و ویژگی‌های کارآفرینانه دانش‌آموزان - پرداخته شود و سعی شود که این مطالب در تمام مباحث و محتوای درسی و غیر درسی مقطع ابتدایی گنجانده شود.

- در جهت تدوین و اجرای دوره‌های آموزشی ضمن خدمت و توانمندسازی مرتبط با مباحث و محتوای

کارآفرینی برای مربیان، معلمان و مدیران مدارس مقطع ابتدایی اقدام شود.

- تدوین و ارائه درسی ساده و جذاب در پایه‌های مختلف مقطع ابتدایی در خصوص کارآفرینی که با استفاده از داستان‌ها، تصاویر، بازی‌ها، معماها و... نگرش‌ها و باورهای کارآفرینانه را در بین دانش‌آموزان تقویت کند.

- با توجه به تمرکز این پژوهش بر پایه پنجم ابتدایی، پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی سایر پایه‌های مقطع ابتدایی، دوره متوسطه اول و دوم نیز با رویکرد مشابه بررسی شوند تا امکان تحلیل طولی و مقایسه‌ای فراهم شود.

منابع

- آداک، موسی؛ یوسف زاده چوسری، محمدرضا (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی بر مبنای تربیت اقتصادی. *پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۱۶(۲)، ۱۱۵-۱۲۸. doi: 10.22070/TLR.2019.3323
- آراستی، زهرا؛ قدوسی، سمیرا؛ باقری، افسانه (۱۳۹۵). تأثیر آموزش کارآفرینی از طریق روش داستان‌سرایی بر نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان مقطع ابتدایی. *توسعه کارآفرینی*، ۹(۴)، ۵۹۳-۶۱۲. doi: 10.22059/JED.2017.61547
- آقامحمدی، جواد (۱۳۹۸). توسعه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی: تحلیل محتوای کتاب کارگاه کارآفرینی و تولید دوره متوسطه نظری از منظر میزان انعکاس ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی. *راهبرد توسعه*، ۱۵(۱)، ۲۰۴-۱۸۳.
- احمدپور داریانی، محمود؛ مقیمی، سید محمد (۱۳۹۸). *مبانی کارآفرینی*. تهران: دانشگاه تهران.
- احمدپور کریم‌آبادی، فریبا؛ بهمنی، لیلا؛ برکت، غلامحسین (۱۴۰۱). ارائه مدل آموزش کارآفرینی در مدارس ابتدایی. *نوآوری‌های مدیریت آموزشی*، ۱۷(۳)، ۱۱۳-۱۲۷.
- اصغرنژاد، کریم؛ رنجدوست، شهرام؛ عظیمی، محمد (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی شایستگی‌های غیر فنی دوره دوم متوسطه فنی و کاردانش به‌منظور شناسایی میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت حرفه‌ای. *تعلیم و تربیت*، ۳۶(۴)، ۹۱-۱۰۴. doi: 10.22034/JEL.2020.107723
- بهمنی، ندا؛ آراستی، زهرا؛ حسینی، سید رسول (۱۳۹۶). آموزش کارآفرینی در مقطع ابتدایی با هدف تقویت نگرش کارآفرینانه. *توسعه کارآفرینی*، ۱۰(۴)، ۵۷۴-۵۵۵. doi: 10.22059/JED.2018.214252.651935
- بهمنی، ندا؛ آراستی، زهرا؛ حسینی، سید رسول (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی آموزش کارآفرینی مقطع ابتدایی در کشورهای منتخب و ارائه الگو برای ایران. *سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۷(۲۸)، ۶۴۵-۶۳۰.
- جاوید پرور، لیلا؛ محمدی نایینی، مژگان؛ فقیهی، علیرضا (۱۴۰۱). ارزیابی مؤلفه‌های کارآفرینی در برنامه درسی تجربه‌شده درس کارآفرینی و تولید مقطع دوم دبیرستان شهر اصفهان از دیدگاه دانش‌آموزان. *جامعه‌شناسی سیاسی ایران*، ۵(۱۲)، ۱۹۱۵-۱۹۰۹. ۱۹۱۹-۱۹۰۸. doi: 10.30510/psi.2022.304336.2290
- جعفری هرندی، رضا (۱۳۹۸). ارزیابی محتوای کتاب کار و فناوری پایه نهم از نظر میزان توجه به مفاهیم کارآفرینی. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه‌ریزی درسی)*، ۱۶(۳۴)، ۶۳-۴۸.
- جهانشاهی، فریبا؛ غفاری مجلج، محمد؛ نایبجی، نوروز (۱۳۹۷). تحلیل محتوای کتاب حرفه و فن سوم راهنمایی بر اساس مؤلفه‌های کارآفرینی. *پژوهش‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی*، ۲(۸)، ۸۱-۹۵.
- رجایی لاری، زهرا؛ اعلامی، فرنوش؛ عباسی کسان، حامد (۱۴۰۳). مفهوم‌پردازی نقش آموزش مشاغل و فرصت‌های شغلی در بهبود نگرش کارآفرینانه دانش‌آموزان پایه ششم. *آموزش و مدیریت کارآفرینی*، ۳(۱)، ۴۴-۱۷. doi: 10.22126/eme.2024.10280.1090

- ساعی مهربان، رضا (۱۴۰۳). ارائه الگوی تربیت معلم کارآفرین مبتنی بر تئوری داده‌بنیاد. آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۳(۳)، ۹۳-۱۱۴. doi: 10.22126/eme.2024.10885.1108
- سلطانی، آزاده؛ مهربانی، علی (۱۳۹۹). رابطه علی آموزش با قصد کارآفرینی: نقش انگیزه‌های کارآفرینی. مطالعات روان‌شناسی صنعتی و سازمانی، ۷(۱)، ۱۸۹-۲۰۶. doi: 10.22055/jiops.2020.34503.1199
- شیرینی، نعمت‌اله؛ خوش‌مرام، مژگان؛ مهدی‌زاده، حسین (۱۴۰۳). ارزیابی نقش آموزش‌های کارآفرینی در توسعه ذهنیت کارآفرینانه دانشجویان ایران. پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۳۰(۲)، ۳۳-۱۶. doi: 10.61838/KMAN.IRPHE.30.2.2
- شیرینی، نعمت‌اله؛ میرک‌زاده، علی‌اصغر؛ زرافشانی، کیومرث (۱۴۰۱). تحلیل جنسیتی تبیین‌کننده‌های رفتار کارآفرینانه دانشجویان ایران. پژوهش‌های کارآفرینی، ۱(۱)، ۸۷-۱۰۱. doi: 10.22034/jer.2022.697520
- صبا، علی‌اصغر؛ نادری، نادر؛ رضایی، بیژن؛ محمدی‌فر، یوسف (۱۴۰۲). ارائه مدلی پارادایمیک برای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌های نسل سوم؛ کاربری نظریه بنیانی. آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۲(۱)، ۷۴-۵۹. doi: 10.22126/eme.2023.9222.1031
- صفایی قادیکلایی، عبدالحمید؛ حسین‌زاده اطاقسرا، سید علی‌اکبر؛ شکرالهی، امیر (۱۳۸۶). چالش‌های آموزش کارآفرینی در نظام‌های آموزشی. همایش ملی آموزش عالی و کارآفرینی گذشته، حال، آینده. طغرای، محمدتقی؛ میرواحدی، سید سعید؛ هاشمی، سمیه (۱۳۹۸). طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدرسه. نوآوری‌های آموزشی، ۱۸(۳)، ۸۲-۵۹. doi: 10.22034/JEI.2019.99317
- عزیزی، زهره؛ صفاری‌نیا، مجید؛ علی‌پور، احمد؛ زعفریان، رضا (۱۳۹۸). تأثیر بسته آموزش کارآفرینی بر مؤلفه‌های خلاقیت و اعتمادبه‌نفس کودکان پیش‌دبستانی. فصلنامه توسعه کارآفرینی، ۱۲(۲)، ۲۸۰-۲۶۱. doi: 10.22059/JED.2019.283416.653042
- عزیزی، مریم؛ معتمدی‌نیا، زهره؛ سلیمانی‌فرد، محمد (۱۴۰۳). تدوین مدل آموزش بهنگام کارآفرینی برای دانش آموزان ابتدایی: تحلیل جنسیتی. پژوهش‌های کارآفرینی، ۳(۱)، ۳۷-۵۶. doi: 10.22034/JER.2023.2008524.1052
- عسکری‌فر، کاظم؛ ابراهیمی، ابوالقاسم؛ علوی، سید مسلم (۱۳۹۷). ارائه الگوی آموزشی توسعه توانمندی‌های کارآفرینانه در دانش‌آموزان با میانجی‌گری ویژگی‌های شخصیتی. توسعه کارآفرینی، ۱۱(۱)، ۱۲۰-۱۰۱. doi: 10.22059/JED.2018.256815.652580
- قهراری، حمیرا؛ صالحی عمران، ابراهیم؛ عابدینی بلترک، میمنت (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای از نظر میزان توجه به شایستگی‌های حرفه‌ای در ایران در سال ۱۳۹۸. کارافن، ۱۶(۲)، ۷۰-۵۱.
- محمودی، سیروس؛ شرفی، محمود؛ ایمانی‌فر، حمیدرضا (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب درسی «کارگاه نوآوری و کارآفرینی» پایه یازدهم رشته امور زراعی از نظر توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی. مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، ۸(۴)، ۸۹-۱۰۴. doi: 10.22069/JEAD.2022.19614.1541
- ملکی، نسرین؛ گلستانه، مهشید؛ موسوی، سید محسن (۱۴۰۳). تحلیل محتوای کتاب‌های شیمی دوره دوم متوسطه ایران و مالزی از نظر توجه به مؤلفه‌های کارآفرینی. پژوهش در آموزش شیمی، ۶(۲)، ۲۸-۵. doi: 10.48310/CHEMEDU.2024.15866.1186
- میرعرب، رضا؛ حاجی‌تبار فیروزجائی، محسن؛ آریانفر، سمیه (۱۳۹۷). تحلیل مؤلفه‌های سواد اقتصادی کتاب‌های درسی دوره دوم متوسطه از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان. مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۷(۱۴)، ۱۳۲-۱۲۱. doi: 10.22080/EPS.1970.2128
- نادری، نادر؛ رضایی، بیژن؛ کرمیان، فرانک؛ خسروی، احسان (۱۴۰۳). واکاوی پدیده عدم استقبال مددجویان کمیته

امداد استان کرمانشاه از طرح‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی؛ کاربست نظریه بنیانی. آموزش و مدیریت کارآفرینی، ۳(۴)، ۹۱-۱۱۴. doi: 10.22126/eme.2025. 11821.1148

References

- Adak, M., & Yousefzadeh, M. (2021). Content Analysis of the Social Studies Book of Elementary Schools Based on Economic Education. *Training & Learning Researches*, 16(2), 115-128. doi: 10.22070/TLR.2019.3323 (in Persian).
- Adenuga, R. A., & Ayodele, K. O. (2013). Adolescents' entrepreneurial behaviour: The predictive effect of the big five personality factors. *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(12), 48-58.
- Aghamohammadi, J. (2019). Development of Personality Features of Entrepreneurship: An Analysis of the Content of the Workshop on Entrepreneurship and the Production of the Secondary School in terms of Reflection of the Personality Characteristics of Entrepreneurship. *Journal of Development strategy*, 15(1), 183-204 (in Persian).
- Ahmadpour Dariani, M., & Moghimi, S. M. (2018). *Entrepreneurship basics*. Tehran: University of Tehran (in Persian).
- Ahmadpour Karim Abadi, F., Bahmaei, L., & Barekat, Gh. (2022). Designing a model of effective curriculum elements in the success of the elementary school system in Iran. *Journal of Modern Thoughts in Education*, 17(3), 113-127 (in Persian).
- Arasti, Z., Ghoddosi, S., & Bagheri, A. (2017). The Effect of entrepreneurship education by storytelling on Entrepreneurial Attitude of Primary School students. *Journal of Entrepreneurship Development*, 9(4), 593-612. doi: 10.22059/JED.2017.61547 (in Persian).
- Asgharnejad, K., Ranjdoost, Sh., & Azimi, M. (2021). Content Analyses of Technical High School Textbooks as an Index of Attending to Vocational Training. *Education and training scientific-research quarterly*, 36 (4), 91-104. doi: 10.22034/JEI.2020.107723 (in Persian).
- Askarifar, K., Ebrahimi, A., & Alavi, S. M. (2018). Proposing an educational model for developing entrepreneurship capabilities in students through Personality characteristics. *Journal of Entrepreneurship Development*, 11(1), 101-120. doi: 10.22059/JED.2018.256815.652580 (in Persian).
- Azizi, M., Motamedi Nia, Z., & Solimanifard, M. (2024). An Early Entrepreneurship Education Model for Primary School Students: A Gender analysis. *Journal of Entrepreneurship Research*, 3(1), 37-56. doi: 10.22034/JER.2023.2008524.1052 (in Persian).
- Azizi, Z., Saffarinia, M., Alipour, A., & Zaefarian, R. (2019). The effect of Entrepreneurship's training package on creativity & self confidence in preschools. *Journal of Entrepreneurship Development*, 12(2), 261-280. doi: 10.22059/JED.2019.283416.653042 (in Persian).
- Bahmani, N., Arasti, Z., & Hoseini, S. R. (2018). Entrepreneurship education in elementary schools in order to improve entrepreneurial attitude. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(4), 555-574. doi: 10.22059/JED.2018.214252.651935 (in Persian).
- Bahmani, N., Arasti, Z., & Hosseini, S. R. (2020). Comparative study of entrepreneurship education in elementary school in selected countries and presenting a model for Iran. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 7(28), 630-645 (in Persian).
- Dorji, T. (2021). Content analysis of entrepreneurship education in primary and secondary school textbooks. *Research in Educational Policy and Management*, 3(1), 42-59. doi: 10.46303/repam.2021.3
- Du Toit, A., & Ntimbwa, M. C. (2023). An Evaluation of the Effectiveness of Entrepreneurship Education in Secondary Schools in Tanzania. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 22(9), 501-519. doi: 10.26803/ijlter.22.9.27
- Ghahari, H., Salehi Omran, E., & Abedini Baltork, M. (2020). Content Analysis of technical

- and vocational textbooks paying attention to professional competencies in Iran at 2018. *Karafan Journal*, 16(2), 51-70 (in Persian).
- Gurung, R. B., & Tenzin, J. (2018). The Entrepreneurship Culture. *The Druk Journal*, 4(2), 43-55.
- Ho, M. H. R., Uy, M. A., Kang, B. N., & Chan, K. Y. (2018, March). Impact of entrepreneurship training on entrepreneurial efficacy and alertness among adolescent youth. *Frontiers in education*, 3(13). doi: 10.3389/educ.2018.00013
- Jafari Harandi, R. (2018). Evaluating the content of the The ninth grade work and technology book in terms of the amount of attention to entrepreneurship concepts. *Research in Curriculum Planning (Knowledge and Research in Educational Sciences - Curriculum Planning)*, 16(34), 48-63 (in Persian).
- Jahanshahi, F., Ghafari Mejlej, M., & Naiji, N. (2018). Content Analysis of Secondary School Grade Three Profession and Technique Textbook according to Entrepreneurial Components. *Journal of Curriculum Development and Educational Planning Research*, 8(2), 81-95 (in Persian).
- Javid Parvar, L., Mohamadi Naeni, M. & Faghihi, A. R. (2023). Evaluating the components of entrepreneurship in the experienced curriculum of entrepreneurship and production of the second grade of high school in Isfahan from the perspective of students. *Political Sociology of Iran*, 5(12), 1908-1919. doi: 10.30510/psi.2022.304336.2290 (in Persian).
- Kayacan, K., & Özlüleci, M. (2021). An Analysis of the Seventh-Grade Science Textbook in Terms of Science, Engineering, and Entrepreneurship Applications. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, (27), 319-345. doi: 10.14689/enad.27.1
- Kozlinska, I. (2011). Contemporary approaches to entrepreneurship education. *Journal of Business Management*, 4(8), 205- 220. doi: 10.1108/00400910410569533
- Mahmoudi, S., Sharafi, M., & Imanifar, H. R. (2021). Content Analysis of “Innovation and Entrepreneurship Workshop” Textbook Taught at 11th Grade, Farming Discipline, Secondary School, From Perspective of Attention to Components of Entrepreneurship. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 8(4), 89-104. doi: 10.22069/JEAD.2022.19614.1541 (in Persian).
- Maleki, N., Golestaneh, M., & Mousavi, S. M. (2024). Content analysis of junior high school chemistry textbooks of Iran and Malaysia in terms of attention to entrepreneurship components. *Research in Chemistry Education*, 6(2), 5-28. doi: 10.48310/CHEMEDU.2024.15866.1186 (in Persian).
- Miço, H., & Cungu, J. (2023). Entrepreneurship education, a challenging learning process towards entrepreneurial competence in education. *Administrative Sciences*, 13(1), 22. doi: 10.3390/admsci13010022
- Mirarab, R., Hajitabar, M., & Arianfar, S. (2019). Analysis of Economic Literacy Components of Secondary School Textbooks from the Viewpoint of Teachers and Students. *Journal of Educational Planning Studies*, 7(14), 121-132. doi: 10.22080/EPS.1970.2128 (in Persian).
- Naderi, N., Rezaee, B., Karamian, F., & Khosravi, E. (2025). Exploring the Phenomenon of Non-Participation of Beneficiaries of the Imam Khomeini Relief Foundation in Kermanshah Province in Entrepreneurship and Employment Generation Projects: Application of Grounded Theory. *Education and Management of Entrepreneurship*, 3(4), 91-114. doi: 10.22126/eme.2025.11821.1148 (In Persian).
- Nayak, A., Dubey, A., & Pandey, M. (2023). Work from home issues due to COVID-19 lockdown in Indian higher education sector and its impact on employee productivity. *Information Technology & People*, 36(5), 1939-1959. doi: 10.1108/ITP-01-2021-0043.
- Ndou, V. (2021). Social entrepreneurship education: A combination of knowledge exploitation and exploration processes. *Administrative Sciences*, 11(4), 112. doi: 10.3390/admsci11040112.

- Núñez-Canal, M., Sanz Ponce, R., Azqueta, A., & Montoro-Fernández, E. (2023). How effective is entrepreneurship education in schools? An empirical study of the new curriculum in Spain. *Education Sciences*, 13(7), 740. doi: 10.3390/educsci13070740.
- Obibuba, I. M., & Udujih, N. V. (2020). Teaching and learning of entrepreneurial studies in junior secondary schools in Onitsha North Education Zone. *International Journal of Educational Research*, 7(1), 108-119.
- Rajaei Lari, Z., Alami, F., & Abbasi Kasani, H. (2024). Conceptualizing the Role of Job Education and Employment Opportunities in Enhancing Entrepreneurial Attitudes Among Sixth-Grade Students. *Education and Management of Entrepreneurship*, 3(1), 17-44. doi: 10.22126/eme.2024.10280.1090 (in Persian).
- Raposo, M., & Paco, A. (2011). Entrepreneurship Education: Relationship between Education and Entrepreneurial Activity. *Psicothema*, 23, 453-457.
- Rauch, A., & Frese, M. (2000). Psychological approaches to entrepreneurial success: A general model and an overview of findings. *International review of industrial and organizational psychology*, 15, 101-142.
- Rodríguez, S., & Lieber, H. (2020). Relationship between entrepreneurship education, entrepreneurial mindset, and career readiness in secondary students. *Journal of Experiential Education*, 43(3), 277-298. doi: 10.1177/1053825920919462.
- Royo, M. A., Sarip, A., & Shaari, R. (2015). Entrepreneurship traits and social learning process: an overview and research agenda. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 745-753. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.01.187
- Saba, A., Naderi, N., Rezaee, B., & Mohammadifar, Y. (2023). Presenting a Paradigmatic Model for the Development of Entrepreneurship Education in the Third Generation Universities: Application of the Grounded Theory. *Education and Management of Entrepreneurship*, 2(1), 59-74. doi: 10.22126/eme.2023.9222.1031 (in Persian).
- Saeemehraban, R. (2024). Presenting a Model for Entrepreneurial Teacher Training Based on Grounded Theory. *Education and Management of Entrepreneurship*, 3(3), 93-114. doi: 10.22126/eme.2024.10885.1108 (in Persian).
- Safai Qadiklai, A., Hosseinzadeh Ataqsara, S. A., & Shokralehi, A. (2007). Challenges of entrepreneurship education in educational systems. *National conference of higher education and entrepreneurship past, present, future* (in Persian).
- Secundo, G., Gioconda, M. E. L. E., Del Vecchio, P., Gianluca, E. L. I. A., Margherita, A., & Valentina, N. D. O. U. (2021). Threat or opportunity? A case study of digital-enabled redesign of entrepreneurship education in the COVID-19 emergency. *Technological forecasting and social change*, 166, 120-166. doi: 10.1016/j.techfore.2020.120565.
- Shahin, M., Ilic, O., Gonsalvez, C., & Whittle, J. (2021). The impact of a STEM-based entrepreneurship program on the entrepreneurial intention of secondary school female students. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17(4), 1867-1898. doi: 10.1007/s11365-020-00713-7.
- Sharma, N., & Dansana, P. (2023). Critical Study on the Legal Policies Relating to Education: With Special Reference to Trafficked Children Living in Childcare Institutions. *Institutionalised Children Explorations and Beyond*, 10(1), 54-68.
- Shiri, N., Khoshmaram, M., & Mehdizadeh, H. (2024). Evaluating the Role of Entrepreneurship Education in the Development of Entrepreneurial Mindsets of Iranian Students. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(2), 16-33. doi: 10.61838/KMAN.IRPHE.30.2.2 (in Persian).
- Shiri, N., Mirakzadeh, A. A., & Zarafshani, K. (2022). Determinants of Entrepreneurial Behavior among Iranian Students: A Gender Analysis. *Journal of Entrepreneurship Research*, 1(1), 87-101. doi: 10.22034/jer.2022.697520 (in Persian).
- Soltani, A., & Mehrabi, A. (2020). The Causal Relationship of Education with Entrepreneurship Intention: The Mediating Role of Entrepreneurship Motivations. *Industrial and*

Organizational Psychology Studies, 7(1), 189-206. doi: 10.22055/jiops.2020.34503.1199 (in Persian).

Toghrāyi, M., Mirvāhedī, S. S., & hashemi, S. (2019). Designing the entrepreneurial education model. *Journal of Educational Innovations*, 18(3), 59-82. doi: 10.22034/JEI.2019.99317 (in Persian).